

Retorn a Ítaca

per Joan F. López Casasnovas

La mort que ha arribat a Marià Villangómez i Llobet és la mateixa mort que t'ha d'arribar a tu, i no. No és exactament igual. No ho dic per les circumstàncies que en cada cas l'envolten, sinó per les seves conseqüències. Per al món de la cultura pitiüsa em fa molta por que la desaparició física (dit així, sembla cruel) del seu Poeta —en majúscula, segons el criteri de Joan Salvat-Papasseit— sigui una pèrdua irreparable. Val el tòpic. I ara se'n comença a veure l'abast. La identificació de l'obra amb l'illa i els illencs era tanta, que per molt que facin ara aquests per identificar-se amb aquella crec que no n'hi haurà prou. Resulta que la despersonalització cultural a Eivissa és més que un perill; és una realitat, contra la qual, tanmateix, molts eivissencs treballen perquè no sigui consumada. Aquí rau el pes de la dignitat de la bona gent eivissenca, a qui cal felicitar per haver tingut la sort de comptar durant vuitanta-nou anys amb Marià Villangómez. La seva és la mort dels qui no poden morir mai, si el poble continua viu, amb la seva veu pròpia. Un país i un idioma es configuren com un sol fenomen per la consolidació d'un arrelament i un compromís amb uns interessos generals compartits. Quan un poble no té res a dir que li sigui propi, deixa d'existir: desapareix amb la seva llengua. Salvar una cultura exigeix preservar-ne la llengua, patrimoni capital en la construcció de models socials necessaris. L'intel·lectual eivissenc va fer molt en aquest noble combat per salvar-

nos a tots: formenterers, eivissencs, però també menorquins i mallorquins. I va aconseguir dir-ho amb la claredat d'una al·legoria, la del destí comú.

La nostra identitat nacional, fonamentada en la llengua i la cultura que hem anat bastint des de cada indret dels Països Catalans, es veu reforçada quan se la fa participar en elaboracions conjuntes... Impulsar dinàmiques centríques o centrípetes va probablement en detriment de tots. Per il·lustrar aquest reforç de projecte en comú, en el marc del respecte a la identitat diferenciada, hi ha una poetització simbòlica del gran poeta eivissenc, amb què va participar en el mític recital del Price Congrès (1977) de RITMES:

Llest el comú esforç, / enderrocat l'alcàsser / d'Íllion, es partien / pobles, naus, dialectes, / venia l'anhelat / retorn al port d'origen. / Fou difícil, Ulisses, el teu, amb els illencs / que uniren llur coratge / al de tota la Grècia. / Però el mar ja us gronxava, / tanmateix, cap a Ítaca / rocosa, aquell bocí / patri, i el nostre somni / i la nostra esperança / —ai, per a tants, fallits!— / ajudava la llengua / marinera i pagesa, / suau al cor illenc, / ara ja destriada / i exclusiva als navilis, / amb aquell íntim dring, / un sol accent, el d'Ítaca, / i alguns mots sols usats / per nosaltres. Oh parla / familiar i planera, / que es va mesclar, entre l'ona / i les torres troianes, / dins l'ampla i dura empresa, / a la de tots els grecs!

Ramon Pinyol i Balasch —editor a *El Mall* de l'Obra Completa del nostre Premi d'Honor de les Lle-

tres Catalanes 1989— comentà així els versos transcrits: *Ítaca, Grècia, Troia, no són, és clar, Eivissa, Catalunya, Espanya, però és ben cert que el pacte nacional dels grecs contra l'agressió exterior per fer respectar el pacte és una lliçó vigent tothora i la seva peripècia suscita mantes evocacions en múltiples conjuntures.* Perquè el port d'origen de Villangómez se situa en el comú esforç que no acaba mai, en un projecte personal, social, al capdavant poètic o polític, que va de Dalt Vila al cor d'Europa...

Marià Villangómez no és com el seu *Increat (sense mort ni després)*, el seu bri d'herba esdevingué olivera, l'ocell que fou va tenir ales i el roquer nadiu no fou mai per ell cap reixa, la seva humanitat plena no s'aixecà en el buit pseudocosmopolita, sinó que assoleix l'universal des del fonament local, com no pot ser d'altra manera. Ens resta una obra perdurable, assaonada del qui fou savi per partida doble. En el coneixement va saber i saber és saber dir, i hom sap i diu des d'una òptica concreta irrepètible, intransferible, individualment i col·lectiva.

Més enllà dels grans desastres de la nostra terra esbocinada en lleis, ens ha de plaure i ens plau compartir la seva meditació sobre nosaltres. *Mar i pedra, i la tarda, oberta soca...* No ha estat poca la presència de l'home per a tanta vastitud, ni que la seva meditació s'hagi feta des del cap Martinet. Un lloc concret, com ho era també el cap Súnion, evocat per Carles Riba de *lluny amb un crit d'alegria*. ■

